

MODERN METHODS OF CALCULATING AND ANALYZING FINANCIAL RESULTS

Toreniyazov Muxammedali Miraliyevich

Head of "Ali Agro Yuksalish" LLC

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17222686>

ARTICLE INFO

Received: 13rd September 2025

Accepted: 28th September 2025

Online: 29th September 2025

KEYWORDS

Financial results, profit, expenses, CVP analysis, DCF method, regression analysis, ERP system, credit rating, modern financial management.

ABSTRACT

This article extensively covers modern methods of calculating and analyzing financial results. Specifically, it highlights the importance of calculating key indicators such as net profit, gross profit, and operating profit. The article also discusses the CVP, DCF, regression analysis, and credit rating methods used in analyzing these indicators, as well as the role of ERP systems. Furthermore, the methods are compared, and their advantages and disadvantages are explained. The findings of this article can be effectively applied in practical business activities to ensure financial stability, increase profitability, and enhance investment attractiveness.

MOLIYAVIY NATIJALARNI HISOBLASH VA TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Toreniyazov Muxammedali Miraliyevich

"Ali Agro Yuksalish" MCHJ rahbari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17222686>

ARTICLE INFO

Received: 13rd September 2025

Accepted: 28th September 2025

Online: 29th September 2025

KEYWORDS

Moliyaviy natijalar, foyda, xarajat, CVP tahlili, DCF usuli, regressiya tahlili, ERP tizimi, kredit reytingi, zamonaviy moliyaviy boshqaruv.

ABSTRACT

Maqolada moliyaviy natijalarni hisoblash va tahlil qilishning zamonaviy usullari keng yoritilgan. Xususan, sof foyda, yalpi foyda, operatsion foyda kabi asosiy ko'rsatkichlarni hisoblashning ahamiyati, ularni tahlil qilishda qo'llaniladigan CVP, DCF, regressiya tahlili, kredit reytingi usullari hamda ERP tizimlarining roli ko'rsatib berilgan. Shuningdek, usullar o'zaro taqqoslanib, ularning afzallik va kamchiliklari izohlangan. Maqola natijalaridan korxonalar amaliy faoliyatida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, foyda darajasini oshirish va investitsion jozibadorlikni mustahkamlashda samarali foydalanish mumkin.

Kirish. Avvalo ta'kidlash lozimki, hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarining muvaffaqiyatli faoliyati ularning moliyaviy natijalarini to'g'ri hisoblash va chuqur tahlil qilish qobiliyatiga bevosita bog'liqdir. Zero, moliyaviy natijalar korxonalar daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi nisbatni aks ettiradi hamda uning foyda olish imkoniyatini belgilaydi. Shu sababli, moliyaviy natijalarni hisoblash va tahlil qilishda zamonaviy yondashuvlar qo'llanilishi ayni paytda eng muhim talabdir.

Bundan tashqari, ilmiy adabiyotlarda ham moliyaviy natijalarni hisoblash va tahlil qilishning ahamiyati keng yoritib berilgan. Masalan, Damodaran o'z tadqiqotlarida investitsion qarorlar qabul qilishda moliyaviy natijalarni to'g'ri baholash muhimligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, DCF usuli kapital qiymatini aniqlashda eng ishonchli vositalardan biridir, chunki u nafaqat joriy daromadni, balki kelgusidagi pul oqimlarini ham hisobga oladi [1].

Bundan tashqari, Stiglitz davlat va xususiy sektor faoliyatida moliyaviy natijalarni to'g'ri hisoblash barqaror iqtisodiy siyosat yuritish uchun asosiy vosita ekanligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, foyda va xarajatlarning oqilona balanslashuvi nafaqat korxonalar darajasida, balki butun iqtisodiyot miqyosida ijobiy natijalar beradi [5].

Yana bir muhim nuqtaga Muydinov e'tibor qaratadi. Olim o'z tadqiqotida O'zbekistonda buxgalteriya hisobi tizimini isloh qilish zarurligini asoslab, zamonaviy moliyaviy tahlil usullarini joriy etish korxonalarining shaffofligini oshirish va investitsion jozibadorligini mustahkamlashga xizmat qilishini qayd etadi [4, 407-411].

Bundan tashqari, zamonaviy usullar korxonalar rahbarlariga nafaqat mavjud ahvolni baholash, balki kelgusidagi rivojlanish istiqbollari belgilash imkonini ham beradi.

Birinchidan, moliyaviy natijalar sof foyda, yalpi foyda, operatsion foyda va boshqa ko'rsatkichlar shaklida aniqlanadi. Ikkinchidan, ushbu ko'rsatkichlarni hisoblash jarayoni oddiy ko'rsatkichlardan murakkab analitik usullargacha bo'lgan bosqichlarni qamrab oladi. Masalan, an'anaviy usullarda balans va foyda-zarar hisobotlari asosiy manba sifatida ishlatiladi. Shu bilan birga, zamonaviy usullar yordamida moliyaviy oqimlarning ichki tuzilmasini hamda ularning kelajakdagi holatini bashorat qilish mumkin bo'ladi. Demak, moliyaviy natijalarni hisoblash nafaqat o'tgan davr faoliyatini baholash, balki kelgusidagi rejalashtirish uchun ham asos vazifasini bajaradi.

Bundan tashqari, moliyaviy natijalarni tahlil qilishda zamonaviy usullardan foydalanishning zaruriyati tobora ortib bormoqda. Chunki, faqatgina oddiy hisob-kitoblarga tayanish korxonalar faoliyatining to'liq manzarasini ochib bera olmaydi. Aksincha, kompleks yondashuv orqali natijalarni chuqur o'rganish imkoniyati tug'iladi. Masalan, ko'p faktorli regressiya tahlili yordamida foydaga ta'sir etuvchi turli omillar (ishlab chiqarish hajmi, xomashyo narxi, ishchi kuchi samaradorligi) aniqlanadi. Shuningdek, CVP (Cost-Volume-Profit) tahlili xarajatlarni, hajm va foyda o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, ishlab chiqarish rejalarini optimallashtirishga yordam beradi. Yana bir muhim usul – DCF (Diskontlangan pul oqimlari) bo'lib, u investitsiya loyihalarini baholashda keng qo'llaniladi. Shu bilan birga, ERP dasturiy tizimlari moliyaviy natijalarni tezkor va aniq hisoblash imkoniyatini beradi [2].

Shu o'rinda, turli usullarni taqqoslash ularning afzallik va kamchiliklarini yanada yaxshiroq anglash imkonini beradi.

Jadval 1. Usullarni taqqoslash

Usul nomi	Asosiy mazmuni	Afzalliklari	Kamchiliklari
An'anaviy moliyaviy tahlil	Balans, foyda va zarar hisobotlarini o'rganish	Oddiy, qulay, barcha korxonalarda qo'llanadi	Cheklangan axborot beradi
CVP tahlili	Xarajat, hajm va foyda o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish	Rejalashtirish va riskni kamaytirishda samarali	Faqat taxminiy ma'lumotlar asosida
DCF usuli	Kelgusidagi pul oqimlarini diskontlash orqali investitsion qiymatni aniqlash	Loyihalarni baholashda ishonchli	Hisoblash murakkab va ko'p vaqt talab
Regressiya tahlili	Moliyaviy natijalarga ta'sir qiluvchi omillarni statistik tahlil qilish	Sabab-oqibat bog'liqliklarini ko'rsatadi	Murakkab matematik tayyorgarlik talab
ERP tizimlari orqali hisoblash	Avtomatlashtirilgan dasturlar orqali moliyaviy ko'rsatkichlarni shakllantirish	Tezkor, aniq, inson xatosini kamaytiradi	Dasturiy ta'minot xarajatlari yuqori
Kredit reytingi usuli	Korxonalar moliyaviy barqarorligi va qarzdorlik darajasini baholash	Investorlar uchun muhim axborot beradi	Har doim ham to'liq obyektiv bo'lmaydi

Shu sababli, zamonaviy tahlil usullari amaliyotda keng qo'llanilmoqda. Masalan, ishlab chiqaruvchi korxonalar CVP tahlili orqali ishlab chiqarish hajmini belgilab oladi va zarar keltirmaydigan minimal darajani hisoblaydi. Bundan tashqari, regressiya tahlili yordamida xomashyo narxi o'zgarishining foydaga ta'siri aniqlanadi. Shuningdek, yangi investitsiya loyihalarini amalga oshirishdan oldin DCF usuli yordamida ularning moliyaviy samaradorligi baholanadi. Shu bilan birga, ERP tizimlari orqali moliyaviy natijalarni hisoblash korxonaning vaqt va resurslarini tejaydi, inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytiradi va tezkor qaror qabul qilish imkonini yaratadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, moliyaviy natijalarni hisoblash va tahlil qilishning zamonaviy usullari korxonalar boshqaruv tizimida muhim o'rin tutadi. Chunki, ular yordamida nafaqat joriy moliyaviy ahvol baholanadi, balki kelgusidagi rivojlanish istiqbollari ham belgilab olinadi. Shu bois, zamonaviy usullardan oqilona foydalanish korxonaning iqtisodiy barqarorligi, foyda olish darajasi hamda raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

References:

1. Damodaran, A. (2012). Investment valuation: Tools and techniques for determining the value of any asset. John Wiley & Sons.
2. EKAL, E. T. (2024). FINANCIAL MANAGEMENT PRACTICES AND FINANCIAL PERFORMANCE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN TURKANA COUNTY, KENYA.
3. Helfert, E. A. (1987). Techniques of financial analysis. (No Title).
4. Muydinov, B. N. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI ISLOH QILISHNING ZARURLIGI VA MAQSADLARI. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting, 4(10), 407-411.
5. Stiglitz, J. E., & Stiglitz, J. E. (2000). Economics of the public sector.